

Verkondiging 8 september – Exodus 1: 1-21

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Ik wil beginnen met twee afbeeldingen. U ziet ze hier.

Op de ene afbeelding staat Vrouwe Justitia. Het is het bekende beeld van een vrouw geblinddoekt met in haar ene hand een weegschaal en in haar andere hand een zwaard. Het beeld staat soms bij rechtbanken staan. De weegschaal in de hand van Vrouwe Justitia geeft het zorgvuldig afwegen van bewijzen en argumenten aan. Het zwaard laat de bevoegdheid zien om te mogen oordelen. Vrouwe Justitia is geblinddoekt: ze hoort onpartijdigheid te zijn. Zij oordeelt zonder onderscheid des persoons. Op de andere afbeelding zien wij twee handen, waarbij de een zich uitstrekt naar de ander. Om te helpen, zo denk ik. Mijn vraag aan u is: als u aan God denkt, welk beeld past volgens u het meest bij God? Ziet U God vooral als Vrouwe Justitia of meer als iemand die de hand reikt en helpt?

Deze vraag kwam bij mij naar boven door een herinnering die ik bij het Bijbelgedeelte uit Exodus heb. Die herinnering gaat over een godsdienstles op de middelbare school. Ik denk dat wij het hadden over de tien geboden en dan over het gebod 'Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.' Dat gebod werd in die les uitgelegd als dat je niet mag liegen. Tussen twee haakjes: ik denk zelf niet dat dat gebod dat zegt, want het gaat om een valse beschuldiging in de rechtbank. Nieuwere vertalingen hebben dan ook: 'Leg over een ander geen vals getuigenis af.' Maar dat even terzijde.

Terug naar die godsdienstles, het ging dus over de vraag over je mag liegen. De leraar gebruikte het voorbeeld van de Tweede Wereldoorlog. Mocht je tegen de Duitsers liegen, als zij vroegen waar iemand zat ondergedoken? Het antwoord op die vraag heeft voor mij alles te maken met die twee plaatjes: lijkt God op Vrouw Justitia, is Hij onpartijdig, wordt alles gewikt en gewogen, geoordeeld of alles volgens de regels gebeurt? Of is God veelmeer iemand die helpt, die partijdig is?

Johannes Calvijn bijvoorbeeld, een belangrijk man uit de Kerkhervorming, zag als het gaat om liegen God vooral als Vrouwe Justitia. Daarom had hij moeite met het Bijbelgedeelte van vandaag, want in ons lezing uit Exodus horen wij over vrouwen die liegen; ze spreken niet de waarheid. De vroedvrouwen, Sifra en Pua, zeggen tegen de Farao, als hij hen vraagt waarom zij die jongentjes niet doden, dat zij steeds

te laat zijn. Het kind is volgens hen al geboren als zij komen. Maar dat is gewoon een leugen. Zij doen moedwillig niet wat de Farao vraagt.

Het moeilijke voor Calvijn was dat dat gedrag van die vrouwen, dat liegen, ook nog eens door God goedgekeurd wordt in ons verhaal. Wij horen dat omdat de vroedvrouwen ontzag hadden voor God, hij ook aan hen nakomelingen gaf. Calvijn ging zover in zijn overtuiging dat hij de tekst wilde aanpassen. Als er staat '[God] schonk ook aan hen [de vroedvrouwen] nakomelingen', moet je volgens hem lezen: 'God schonk aan het volk nakomelingen'. Niet aan die vrouwen, nee zij konden niet beloond worden voor verkeerd gedrag. Liegen was volgens Calvijn onder elke omstandigheid verboden.

Maar ja, dat is niet de tekst zegt. Het is echt zo dat die twee vrouwen door God gezegend worden ondanks – of beter gezegd dankzij - hun leugen. Zo is dus wel duidelijk welk van deze twee plaatjes past bij ons gedeelte. Niet die van Vrouwe Justitia die alles precies weegt en wikt. God is in ons verhaal iemand die de hand reikt. Hij staat aan de kant van de Israëlieten, Hij is partijdig.

Dat het een partijdig verhaal is, merken wij al aan het begin. Het hoofdstuk opent met 'Dit zijn de namen van de zonen van Israël...' Wij worden deelgenoot gemaakt van het wel en wee van een volk. Het verhaal wordt vanuit hun perspectief verteld.

En het vergaat het volk Israël eigenlijk best goed, daar in Egypte. Ze zijn er terechtgekomen door een hongersnood die er heerste in het gebied waar zij oorspronkelijk woonden, het land Kanaän. Dat is het bekende verhaal over Jozef en zijn broers. Het volk wordt steeds groter. Zo groot dat het angst aanjaagt bij de Farao. Hij denkt bij zichzelf: wat moet ik met hen? Stel: straks breekt er een oorlog uit, dan moet je maar afwachten of zij loyaal zijn. Misschien sluiten zij zich wel aan bij onze vijanden...

Het volk dat steeds talrijker wordt, ik moest denken aan de term 'omvolking', een begrip dat je in onze tijd wel hoort. Een hedendaagse angst voor mensen uit andere gebieden dat zij talrijk zullen worden, maar de cultuur zullen bedreigen, de onze. Later las ik dat in de tijd dat dit verhaal speelt, het een onrustige periode was. Vanuit het noorden kwamen de Hethieten, een volk dat leefde in Turkije, richting Egypte. Dat de Farao angstig wordt, is te begrijpen. Als manier om de Israëlieten onder de duim te houden, kiest hij ervoor om hen dwangarbeid op te leggen, maar het gewenste resultaat heeft het niet. Wij horen: 'Maar hoe meer de Israëlieten onderdrukt werden, des te talrijker werden ze.'

Die opmerking bevat volgens mij verschillende dingen. De eerste is dat dit voor een komische ondertoon zorgt in dit verhaal. 'Kijk eens, wat die Egyptenaren proberen en wat is het uiteindelijk resultaat... precies het tegenovergestelde: juist meer kinderen.' Het is een opmerking die je een glimlach op je gezicht wil bezorgen.

Aan die opmerking dat er meer kinderen kwamen, zit ook een andere kant. Wij moeten die mededeling niet benaderen vanuit de biologie of demografie, hoe er plotseling een enorme bevolkingsgroei in Egypte is. De mededeling is een uitspraak over God. In heel dit verhaal is de komst van kinderen een gave van de HEER. Dat er meer kinderen komen, daarin merk je hier de helpende, zegenende hand van

God. Hij steunt de Israëlieten in hun moeilijke strijd. Hij staat aan hun kant, trekt partij voor hen.

Die twee voedvrouwen, Sifra en Pua, hebben dat door. Anders dan Calvijn dacht, doen die vrouwen het goede. Die vrouwen hebben ontzag voor God, eerbied, en laten dat ook zien in hun handelen. Zij kunnen het niet over hun hart verkrijgen om die jongetjes te doden. Daarom vertellen zij niet de waarheid aan de Farao.

God als iemand die helpt, die de hand reikt, die partijdig is, zo wordt God getekend in ons verhaal. Hij staat aan de kant van de Israëlieten. Is begaan met hun lot. Komt voor hen op.

Ik weet het niet zeker, maar ik denk dat als het gaat om die twee plaatjes met daarbij die vraag welk beeld het meest voor u bij God past, de voorkeur zal uitgaan naar die handen. God als iemand die ons bijstaat, voor ons opkomt.

Zelf vind ik dat ook een heel mooi, waardevol beeld van God, dat Hij ons helpt. Barmhartig is en vol goedheid, maar het heeft ook iets lastigs.

Als God iemand die helpt, barmhartig is, betekent dat niet iedereen op dezelfde manier geholpen wordt, God zich niet op dezelfde manier aan iedereen verbindt. Er kan dan onderscheid zijn. En dat blijkt wel: ons verhaal uit Exodus laat dat zien. Eigenlijk staat heel het Oude Testament staat ermee vol: God heeft voorkeur voor een volk, het volk Israël.

Die partijdigheid heeft ongemakkelijks: is iedereen dan niet gelijk? Wat heeft het ene voor op een ander? Ook in Jezus' woorden klinkt soms voorkeur door, bijvoorbeeld in het verhaal over de arme Lazarus. Een bedelaar is hij. Jezus noemt in dat verhaal niet het geloof van Lazarus, maar enkel en alleen dat hij ziek, arm en over hoofd gezien is. Deze man geeft Jezus in dat verhaal een plaats in Gods hemel. De rijk man die Lazarus niet zag staan, liggen wordt in de hel geplaatst. De paus zou zeggen: God heeft een voorkeur voor de armen.

Zo kan dat beeld van God als helper, als iemand die partijdig is, toch iets ongemakkelijks krijgen. Je zou bijna je toevlucht nemen tot dat beeld van God als Vrouwe Justitia, voor wie iedereen gelijk is, die iedereen het zijne geeft. Die onpartijdig is.

Je zou bijna je toevlucht nemen... Ik zou het niet doen, want als je dat doet, moet je wel veel loslaten. Over God zeggen wij dat Hij genadig is, liefdevol, barmhartig. Heel mooie, warme eigenschappen. Liefde, genade en barmhartigheid, dat kun je niet geven als je onpartijdig wil zijn. Voor liefde moet je je juist laten raken door een ander. Dat geldt ook voor barmhartigheid! Het is de situatie van een ander die je raakt en zodoende je in beweging brengt.

Het is juist Gods liefde, zijn barmhartigheid, zijn hulp die ons draagt. Dat is juist het mooie van de God waarin wij geloven. Dat Hij ons wil helpen. Om ons heen wil staan. Zo leren wij Hem kennen in ons verhaal uit Exodus. Als iemand die partijdig is, bij wie de situatie van het volk Israël aan het hart ging. Bij wie ons leven Hem raakt.

Dat helpen, de hand reiken past mooi bij deze zondag, ziekenzondag. Als wij een zonnebloem mee krijgen om aan een ander te geven als steun in de rug, als bemoediging. Daarin gaan wij het spoor van zorgen voor elkaar, van je laten raken door de situatie van een ander.

Dat de hand reiken heeft iets gebrekkig. Je kunt altijd denken: sla ik niet iemand over? Vergeet ik niemand? Het is misschien niet de rechtvaardigste manier, maar liefde, betrokkenheid en zorgen zijn niet in regels te vatten.

Welk beeld past het meest bij God, Vrouwe Justitia met haar onpartijdigheid of eerder die handen, die uitreiken om een ander te helpen? Ons verhaal van vandaag is er duidelijk over. God kiest partij voor de zonen van Israël. Helpt hen, zegent hen in hun moeilijke situatie. Wij geloven dat God nog steeds zo is: Hij helpt. Laat zich raken door onze situatie, zoals wij ons laten raken door die van een ander.

Amen